

Ο πρώην βουλευτής ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

Media: TA NEA **Page:** 1,18,47 **Published at:** 16-01-2023
Author: **Surface:** 1953.36 **Circulation:** 10340
Subjects: cm²

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ

«Το μεγαλύτερο σχολείο ήταν το τσαγκαράδικο του πατέρα μου»

Με αφορμή την κυκλοφορία του πρώτου τόμου της αυτοβιογραφίας του, ο πολυγραφότατος συγγραφέας και πολιτικός ανατρέχει σε ενδιαφέρουσες στιγμές της ζωής του από την Κρήτη μέχρι τη Γενιά του Πολυτεχνείου

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΜΑΝΙΑΤΗ

Μπορεί ο πρώτος αυτοβιογραφικός τόμος του Μίμη Ανδρουλάκη να λέγεται «Πριν σβήσουν τα φώτα» (εκδ. Πατάκη), όμως αυτά τώρα άναψαν για τα καλά στις 600 σελίδες του για τη γενέτειρά του Κρήτη και την ψηφιακή λοταρία των γενεών στο Λασιθί, τη γενιά του που ένωσε το μεγάλο γεγονός της αντιδικτατορικής πάλης και του Πολυτεχνείου, τα σύνθετα 60s ή την «κρητικοποίηση» των δυναμικών φοιτητών επί Δικτατορίας που ξανάπιαναν μέσω προσώπων όπως ο Μαρκόπουλος ή ο Ξυλούρης το χαμένο νήμα της Παράδοσης, τις αντιφάσεις ή τις τρελές ιστορίες που παραθέτει ο Μίμης πάντα γουπευτικός και συναρπαστικός. Ο άλλοτε «Σουσόφ» των αμφιθεάτρων, πάντα αιρετικός αλλά και τώρα με την κατάθεσή του στο μάτι μιας αντιπαράθεσης που αναβίωσε με αφορμή τη δική του κατάθεση για το περίφημο φύλλο της «Πανοπουδαστικής» (Νο 8). Το παρελθόν είναι πιο απρόβλεπτο απ' το μέλλον. Θα δείτε.

■ **Κατ' αρχάς να ξεκινήσουμε λόγω επικαιρότητας με τον θάνατο του τέως Βασιλιά Κωνσταντίνου, με την καταπληκτική σας ιστορία με τη Σοφία αλλά και μια γενική ερώτηση για τη μοναρχία.** Κατ' αρχάς να σου πω τι είχε συμβεί στο τσαγκαράδικο του πατέρα μου στην Κρήτη που σε μια αφίσα της Φρειδερίκης είχαν κολλήσει μελάσες και πύργα πάνω μύγες και σφήκες και δημιουργήθηκε στον πατέρα μου ένα πρόβλημα προσωρινό. Αυτά είναι η προύπηρεσία μου ως εμπει-

ρία παιδί που άρχισα να μελετώ τη Φρειδερίκη. Μάλιστα, είναι εκείνη η εποχή που ο πρέσβης των ΗΠΑ Τζορτζ Β. Άλεν λέει στον ΥΠΕΕ πως αυτή η γυναίκα – η Φρειδερίκη – θα είναι η αιτία να χάσει τη δουλειά του ο Παύλος. Τελικά έχασε ο γιος της τη δουλειά, και είναι αιτία εκείνη και η μοναρχική καμαρίλα. Τώρα, όταν πήγαμε πρώτη φορά αντιπροσωπεύει της Βουλής στη Μαδρίτη ήταν με επικεφαλής τον Πρόεδρο της Βουλής, τον Θανάση Τσαλδάρη, τη Φάνη Πάλλη-Πετραλιά, ο Ροκόφυλλος από το ΠΑΣΟΚ, εγώ από τον ΣΥΝ και ο Παφίλης από το ΚΚΕ. Και ξαφνικά, εκεί στο περιθώριο, έρχεται καταπάνω μου η Σοφία με εύθυμη διάθεση και μου λέει: «Προίκα στην Παιδεία και όχι στη Σοφία». Το παλιό σύνθημα του '60. Δεν πρόλαβα να της πω κάτι. Όταν ξαναήλθε για την ταινία του Γιάννη Σμαραγδή, πάλι ζήτησε να με δει. Δεν πρόλαβα βέβαια ποτέ να της πω πως όταν ακουγόταν το σύνθημα εγώ πίναινα στην Ε' Δημοτικού. Θα της είπαν πως είμαι από το φοιτητικό κίνημα και θα νόμισε πως ήμουν φοιτητής το '60.

■ **Για να το κλείσουμε, τι αποτύπωμα αφήνει η Βασιλεία;** Εγώ τώρα είμαι παλιός βενιζελικός και αριστερός, και καταλαβαίνεις τι θα πω. Ανήκει στην Ιστορία. Να σου πω μόνο πως στην κηδεία του Παύλου παρέστησαν τέσσερις βουλευτές της ΕΔΑ: Μίκης, Κιτσιόκας, Μπριλάκης και Σταμάτης Μερκούρης.

■ **Επειδή αναφερθήκατε στο τσαγκαράδικο του πατέρα σας, νομίζω ότι επαιξε καθοριστικό**

ρόλο στη ζωή σας. Φαίνεται από το βιβλίο σας «Πριν σβήσουν τα φώτα».

Ήταν το μεγαλύτερο σχολείο για μένα. Ο Χόμπσμπομ μελετά τα τσαγκαράδικα της Ευρώπης του 18ου και του 19ου αιώνα και λέει πως οι τσαγκάρηδες ήταν οι φιλόσοφοι των φτωχών. Επειδή είναι επάγγελμα ελαφρύ και δουλεύουν γύρω από τον πάγκο, έχουν τάση να μιλούν. Και ήταν τα κέντρα όλων των αρέσεων. Πολιτικών και μη. Το 'χω ζήσει στον πατέρα μου. Ήταν η αγορά του Αγίου Νικολάου της Κρήτης και συμπληρωματικά το μοδιστράδικο της μάνας μου. Στο τσαγκαράδικο γίνονταν όλη μέρα συζητήσεις και ήταν πέρασμα της πόλης. Εκεί απέκτησα μια πρώτη παιδεία με το πάθος μου για τις μπαγιάτικες εφημερίδες που παίρναμε για να τυλίγουμε παπούτσια. Τις ξεκοκάλιζα και πρώτη – θέλω να το πω – «ΤΑ ΝΕΑ». Διότι είχε τα καλύτερα πολιτικά και πολιτιστικά. Η «Ακρόπολη» έβαζε βιογραφίες. Εκεί είχαν βάλει την εισήγηση του Χρυσόστοφ για το 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ. Ο Τύπος με διαμόρφωσε. Ανάλογα τον πελάτη και τις πολιτικές του πεποιθήσεις τυλίγαμε τα παπούτσια με τις εφημερίδες. Απ' «ΤΑ ΝΕΑ» πέρασαν μεγάλοι διευθυντές, ξεκινώντας από τον Κώστα Νίτσο. Δεν το ξεχνώ ποτέ. Ανθρώποι που μας διαμόρφωσαν.

■ **Εχει ενδιαφέρον πώς καταγράφετε και μέσω της ζωής σας όλον τον μετασχηματισμό του Αγίου Νικολάου Κρήτης σε ένα μεγάλο τουριστικό θέρετρο.** Ήταν μια επαρχιακή πόλη. Και ξαφνικά γίνεται αυτή η μεταμόρφω-

ση. Η επαρχία σημειώνεται με τα γυρίσματα της ταινίας «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται» με τον Ντασσέν, τη Μελίνα και την παρούσα σε αυτά Ελένη Καζαντζάκη. Τραβεί η πόλη το διεθνές ενδιαφέρον. Για την οικογένειά μου έχει ξεχωριστή σημασία, αφού η μάνα μου έραβε τη Μελίνα και ο πατέρας μου έκανε τα στιβάνια των πρωταγωνιστών. Ακόμη και το εξώφυλλο στο βιβλίο μου «Πριν σβήσουν τα φώτα» είναι φωτογραφία από τα γυρίσματα. Η κυρία αυτή βρεφοκρατούσα λαϊκή Παναγία των κατατρεγμένων της Σαρακήνας λέγεται Καλλιόπη Τζανάκη.

■ **Τι θυμάστε;** Παρότι μικρός, στη διαδίωξη των κατατρεγμένων συμμετέχω, όπως και όλο το χωριό. Ο κοινοτάρχης Γιάννης Ταβλάς μάς διάβαζε το γράμμα του Καζαντζάκη. Στο τέλος των γυρισμάτων πάνω στην έξαρση της μέθης οι πρωταγωνιστές στο λιμάνι της πόλης έφεφταν με τα ρούχα στη θάλασσα, τελευταία η Μελίνα. Αυτά τη σκηνή – που εγώ την υπενθύμισα σε ένα αφιέρωμα του Φρέντυ Γερμανού – τη μετέφερε ο Ζυλ Ντασσέν στο «Ποτέ την Κυριακή». Αμέσως μετά ένας φωτισμένος μου συμπατριώτης, ο σκηνοθέτης Νίκος Κούνδουρος, μαζί με τον Ηλία Σωτήρη και την Ελένη Νάκου σκέφτονται να κάνουν το πλέον πρωτότυπο bungalow, το Μίνος Beach. Συνέπραξε πολύ ο Κανελλόπουλος, αντιπρόεδρος τότε της κυβέρνησης Καραμανλή, ο τοπικός μας βουλευτής Στυλιανός Κούνδουρος, ο δήμαρχος μας Ρούσσοσ Καπετανάκης. Ετσι εκτινάσσεται η

Ο Άγιος Νικόλαος άρχισε να μεταμορφώνεται με τα γυρίσματα της ταινίας «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται» με τον Ντασσέν, τη Μελίνα και την παρούσα σε αυτά Ελένη Καζαντζάκη. Το εξώφυλλο στο βιβλίο μου «Πριν σβήσουν τα φώτα» είναι φωτογραφία από τα γυρίσματα. Η κυρία αυτή βρεφοκρατούσα λαϊκή Παναγία των κατατρεγμένων της Σαρακήνας λέγεται Καλλιόπη Τζανάκη.

► Ο Μίμης Ανδρουλάκης σε παρουσίαση του τελευταίου του βιβλίου «Πριν σβήσουν τα φώτα» πριν από λίγες ημέρες στην Αθήνα

Τη βραδιά που μας κινήγησαν επί Χούντας μετά τη συναυλία του Γιάννη Μαρκόπουλου στο Σπόρτιγκ το 1972, όταν είχα πια εξαντληθεί σταμάτησε ένα ταξί και μου λέει ο επιβάτης: «Μπες μέσα, παιδί μου». Ο ταξιτζής διαμαρτύρεται έντονα και του λέει αυτός: «Να του πεις πως ο Σακελλάριος σε διέταξε». «Με ξέρεις, παιδί μου;» με ρωτά. «Τρεχάτε να προλάβουμε το τραμ το τελευταίο» του απαντώ. Συγκινήθηκε.

ζαριά της ζωής. Φαντάζεσαι τον γιο στα 85 του να μαθαίνει πώς εκτελέστηκε ο πατέρας του; Επικεφαλής ανάμεσα σε άλλα στο ΕΑΜ Λασιθίου.

■ **Αναμοχλεύθηκαν πολλά με το βιβλίο σας. Όπως μου ζητήθηκε τρόπος επικοινωνίας με εσάς από την οικογένεια του θεατρικού συγγραφέα και σκηνοθέτη Αλέκου Σακελλάριου επειδή φωτίζετε ένα άγνωστο περιστατικό με εκείνον.**

Τον είχα βρει και του είχα φιλήσει το χέρι. Τη βραδιά που μας κινήγησαν επί Χούντας μετά τη συναυλία του Γιάννη Μαρκόπουλου στο Σπόρτιγκ για τη Μάχη της Κρήτης, 15 Μαΐου του 1972, όταν είχα πια εξαντληθεί σταμάτησε ένα ταξί και μου λέει ο επιβάτης: «Μπες μέσα, παιδί μου».

► **Ο ταξιτζής διαμαρτύρεται έντονα και του λέει αυτός: «Να του πεις πως ο Σακελλάριος σε διέταξε». «Με ξέρεις, παιδί μου;» με ρωτά. «Τρεχάτε να προλάβουμε το τραμ το τελευταίο» του απαντώ. Και συγκινήθηκε που ένας νέος φοιτητής τον αναγνώρισε.**

■ **Και οι μνήμες σας για τα άτυπα δίκτυα με τις παρέες των φοιτητών που μεταμορφώνονται εν μέσω Χούντας σε εκκρήσεις της αντιδικτατορικής πάλης έχουν ενδιαφέρον.**

Μα τα άλλα είναι χιλοειπωμένα. Σχηματίζονται κύκλοι, ομάδες. Διαβάζουμε τότε πολύ, έχουμε έναν ρομαντισμό. Πολύ δημοκρατική περίοδος. Κι αυτά μετά το χτύπημα των μεγάλων οργανώσεων, όπως της Δημοκρατικής Αμυνας και του Ρήγα Φεραίου. Ήταν χρόνια ομιώπης. Κι όμως, έτσι ξεπήδησαν ομάδες.

■ **Μιλάτε και γράφετε και για τις ομάδες επαρχιωτών φοιτητών.**

Επαιξαν καταλυτικό ρόλο. Το πιο σημαντικό ήταν η συναυλία που διοργάνωσε η Ένωση Κρητών Φοιτητών με πρόεδρο τον Βασίλη Πεντάρη και μεσορανούσα την Ιωάννα της Λωραίνης, δηλαδή την Καρυστιάνη. Θέλω να σημειώσω τη μεγάλη συμβολή του Γιάννη Μαρκόπουλου που κατά κάποιον τρόπο κρητικοποίησε το φοιτητικό κίνημα. Είχε αρχίσει το κίνημα το κρητικογενές στην Πλάκα, με την μουσική Λίδια, τον Ξυλούρη μετά και άλλα. Εδώ είναι το ενδιαφέρον: πως νέοι άνθρωποι αγωνίζονται με έναν ετεροχρονισμό στην κουλτούρα (κρητικά, αντάρτικα, δημοτικά). Το καταγράφει ο Μαρξ αυτό. Που λέει πως όταν οι άνθρωποι αγωνίζονται για μεγάλες αλλαγές και να ξεπεράσουν τους εαυτούς

τους, δανείζονται με δέος τις στροφές τους από τους προγόνους τους. Με αυτό το βιβλίο ενεργώ και σαν πρόσωπο αλλά και σαν αφηγητής. Αλλά είναι η λειτουργία του αφηγητή και άλλη είναι του πρωταγωνιστή. Αυτός που ψάχνει τα ομηρικά έπη, ο Δημόδοκος, δεν είναι ο Αχιλλέας ή ο Αγαμέμνωνας ή ο Οδυσσεύς. Εδώ ο αφηγητής ενεργεί σαν τον αρχαιολόγο. Σκάβει σε βαθύτερα πεδία τη μνήμης. Ο 70χρονος αφηγητής ξανασυναντά τον 20χρονο εαυτό του. Ο σημερινός εαυτός μου τον άσπμο φοιτητή, μέλος τότε της Συντονιστικής του Πολυτεχνείου. Γράφεται σαν ποταμός. Η γραφή μου είναι αταξινόμητη, όπως ξέρουν οι αναγνώστες από τον «Σαλό του Θεού».

■ **Εχει σημασία να διασώσουμε τη μνήμη μας; Παρεμβάλλεται και το ψεύδος;**

Η μνήμη είναι πάντα ανασύνθεση. Όταν ο αφηγητής συναντά τον εαυτό του σε διαφορετικές ηλικίες, αναδημιουργεί.

■ **Εχετε και μια αγωνία της φθοράς;** Βέβαια, γιατί το επόμενο σκαλοπάτι για εμάς είναι πάντα πιο κάτω.

■ **Το συνδέω με τον Δημήτρη Κρεμαστινό. Πάντα αναφέρεστε στο βιβλίο που δεν προλάβετε να γράψετε μαζί.**

Το περιστατικό με τον Κρεμαστινό με συγκλόνισε. Ημισταν στο σπίτι μιας φαρμακοποιού από την Κάλυμνο. Και πολλοί επώνυμοι, σε ένα ψαροτσιμπούσι. Θυμωμένα ο Δημήτρης μου λέει: «Πάλι βιβλίο βγάζεις;». Ήταν τότε το «Αγάπη Μέδουσας». «Πότε θα βγάλουμε το δικό μας;». Και μου λέει «δεν έχουμε καιρό» – μια εβδομάδα αυτά πριν ο Δημήτρης μολυνθεί με τον κορωνοϊό και μετά φύγει για πάντα. «Πρόσεξε» μου λέει «μην ένα από τα φέρετρα είναι και το δικό σου». Εκείνος από τις εμπειρίες της Εντατικής με τον Ανδρέα και εγώ το πολιτικό σκέλος,

θα γράφαμε μαζί την αυτοβιογραφία του. Δεν μπορέσαμε να το γράψουμε, και με βασανίζει αυτή η ιδέα. Νιώθω δέος, δεν το αποτολμώ.

■ **Πάντως το τωρινό βιβλίο σας σήκωσε και αντιδράσεις. Και ρωτά ευθέως παρότι κάνετε κριτική στην «Πανοπουδαστική Νο 8» που σε ένα σκέλος της κατήγγειλε την απαρχή του τριμήνου του Πολυτεχνείου. Δεν είναι ανφέρ να κατονομάζετε τον φερόμενο συντάκτη – και γραμματέα της Σπουδάζουσας της ΚΝΕ – εκείνης της ανακοίνωσης ενώ έχει πεθάνει και ενώ δεν μπορεί να το αντικρούσει;**

Δεν κατονομάζεται. Όταν με ρωτούσαν πάντα, όπως σε «Ρεπόρτερ Χωρίς Σύνορα» του Κούλουλου, εκεί δημόσια με ρώτησε ο Διονύσης Μαυρογένης: «Γιατί δεν λες τότε, ποιος το έκανε, αφού ήσουν στο ΚΚΕ». Εκεί λέω: «Ρωτίστε τον Φρόνιτ και όχι τον Λένιν. Μην ψάχνετε πολιτικά κίνητρα». Και τώρα με το βιβλίο μου παρουσιάζω το ψυχναλυστικό υπόβαθρο μιας στιγμής ακραίας παρόρμησης, μέσα στην ασφυξία της ιωαννιδικής τρομοκρατίας, ένα παρατέντωμα ενός προβληματισμού, ενός σκεπτικισμού που υπήρχε στον ανώτερο όργανο της Νεολαίας. Το μοτίβο που υπήρχε ήταν προσοχή, όχι σε ξεσπάσματα εκτός του προγραμματισμού του Κόμματος. Ενα φοβικό ανακλαστικό στο αυθόρμητο. Δεν ονομάζω εκεί, έμμεσα μιλώ. Μετά από 50 χρόνια το περιστατικό ανήκει στην Ιστορία. Είναι όμως μια στιγμιαία παραφορά. Δεν πρέπει να αποτελέσει πηγή μεταγενέστερων αναθεωρήσεων για το Πολυτεχνείο. Υπάρχει πάντα δε και το θέμα της αποκαταστάσεως του Διονύση Μαυρογένη που κατηγορήθηκε άδικα από το φύλλο της «Πανοπουδαστικής». Για μένα, ένα αμετάκλητο σφάλμα δεν ακυρώνει μια προσωπικότητα, μια διαδρομή. Ο Βενιζέλος ευλογεί το κίνημα του Πλαστήρα. Δεν θα κρίνουμε επίσης

τον Μίκη ή τον Ανδρέα από μια στιγμιαία παραφορά. Σε κάποιον αξιόλογο άνθρωπο μπορεί στο εσωτερικό του ρολόι να παρεισφύρισαν αλλόκοτα δευτερόλεπτα. Δεν αναφέρομαι ονομαστικά για ένα πρόσωπο που αγαπούσα, με εμπνέει και αν έγραφα νουβέλα για εκείνη την εποχή θα είχε εκείνον ως πρωταγωνιστή. Εξησε και πέθανε σαν αγωνιστής. Με βαθύτερο σεβασμό και οδύνη γιατί ξέρω πως το τραύμα εμπνέει πόνο, ενοχή. Θα θέλαμε η «Πανοπουδαστική Νο 8» να ήταν ένα κακό όνειρο. Νομίζω κλείνει το θέμα. Ήταν ένα στιγμιαίο σφάλμα, είναι ανθρώπινο. Να μην το χρεώσει στο ΚΚΕ ή την ΚΝΕ. Εχω αποφασίσει να μην αντιδικώσω. Ο πόνος μου είναι βαθύτερος αλλά κάνει κι ένα ισχυρό του πόνου όταν γράφεις Ιστορία. Κλείνω τη συζήτηση από την πλευρά μου.

■ **Γιατί ακόμη στοχοποιείται το Πολυτεχνείο;**

Είναι η ιερότητα της λαϊκής εξέγερσης. Το Πολυτεχνείο είναι οι νεκροί του και ο λαός της Αθήνας που κατέβηκε μαζί με την Παρασκευή και έδωσε τη μάχη τους δρόμους. Εμείς ήμασταν μόνο το έναυσμα. «Και γιατί», μου λένε, «ο Παπαδόπουλος δεν εκκένωσε το Πολυτεχνείο την πρώτη ημέρα;». Μα γιατί θα είχε παραιτηθεί η Σύγκλητος και θα δυναμιτίζε έτσι το Πείραμα της φιλελευθεροποίησης του Μαρκεζίν. Η Χούντα έμπλεξε μέσα στις αντιφάσεις της. Όσον αφορά το Κυπριακό, έχω παρουσιάσει στο «Αγάπη Μέδουσας» τα ραντεβού της ομάδας του Ιωαννίδη από τον Μάρτη του '73 για την ετοιμασία του πραξικοπήματος. Το Πολυτεχνείο άλλαξε τις ημερομηνίες μόνο για μία εβδομάδα. Ο Παπαδόπουλος εξέλιου οργάνωσε πρώτος την απόπειρα δολοφονίας του Μακαρίου. Άδικο να χρεώνουμε στο Πολυτεχνείο την κυπριακή τραγωδία.

■ **Κάτι για τα τωρινά: Ποια η αντίθεση σήμερα στη χώρα;**

Εγώ θεωρητικός είμαι πάντα υπέρ της συνεργασίας Κεντροαριστεράς και Αριστεράς, αλλά να υπάρχουν προϋποθέσεις. Σήμερα τα κόμματα της αντιπολίτευσης πρέπει να κάνουν έναν διάλογο, να παρουσιάσουν τις τρεις ή τέσσερις μεταρρυθμίσεις τους, να αρχίσει να συζητήση, να παρουσιάσει το επιτελείο του ο καθένας. Εδώ υπάρχει κενό. Ο Τσίπρας καλύπτει ρόλους αλλά πρέπει να πείσει πως μπορεί να κυβερνήσει. Ο Ανδρουλάκης διατηρώντας την αυτονομία του πρέπει να παρουσιάσει την κυβερνητική του ατζέντα.

Είμαι πάντα υπέρ της συνεργασίας Κεντροαριστεράς και Αριστεράς υπό προϋποθέσεις. Σήμερα τα κόμματα της αντιπολίτευσης πρέπει να κάνουν έναν διάλογο, να παρουσιάσουν τις τρεις-τέσσερις μεταρρυθμίσεις τους, να παρουσιάσει το επιτελείο του ο καθένας. Εδώ υπάρχει κενό. Ο Τσίπρας καλύπτει ρόλους αλλά πρέπει να πείσει πως μπορεί να κυβερνήσει. Ο Ανδρουλάκης διατηρώντας την αυτονομία του πρέπει να παρουσιάσει την κυβερνητική του ατζέντα